కాంత పున్నం వెన్నెల

పద్మకుమారి

విప్లవ రచయితల సంఘం
సిటీ యూనిట్

కాంత పున్నం వెన్నెల

పద్మకుమారి

ప్రచురణ
జనవరి 2014

వెల:20

డిటిపి & లేఔట్ : పాణి
కవర్ డిజైనర్: క్రాంతి
కవర్‌పేజీ ఫోటోలు: టి. స్వాతి

ప్రతులకు
అన్ని ప్రముఖ పుస్తక కేంద్రాలలో దొరుకును

యుద్ధకాలంలోని కాల్పనిక వాస్తవ కథ

- అల్లం రాజయ్య

'కాంత పున్నం వెన్నెల' పద్మకుమారి కథను నేను అయిదుసార్లు చదివాను. మన కాలపు, మన ప్రాంతపు.. దేశపు కఠోర యుద్ధ భీభత్స నేపథ్యంలో...ఎలాంటి ప్రత్యక్ష యుద్ధ వర్ణన, భాష లేకుండా, అలాంటి స్థలంలో, కాలంలో బతికే మనుషుల జీవితాలు ఎలాంటి పెను మార్పులకు లోనవుతున్నాయో.. ఆ యుద్ధం తన వైరుధ్యాలతో సహా జీవితాలలో ఎట్లా వ్యక్తమవుతుందో.. వ్యక్తులు సామూహిక అనుభవంతో యుద్ధకాలంలో రాటుదేలిక నిజమైన ఉక్కు మనుషులుగా ఎట్లా రూపొందుతారో.. చెప్పినందుకు ఈ కథను అన్నిసార్లు చదివాను. నాకు కలిసిన వారికల్లా ఇలాంటి కొత్త సాహిత్యం గురించి చెప్పాను.

గత నలభై ఏళ్లుగా రాష్ట్రాన్ని బొందలగడ్డగా, అసహజ మరణాల అడ్డాగా మార్చిన ప్రభుత్వాల అభివృద్ధి నమూనా ఇప్పుడు దేశానికే ఆదర్శమైంది. ఏ పరిశ్రమకు, ఉత్పత్తికి సంబంధం లేకుండా వేలు, లక్షల కోట్ల ప్రజల సొమ్ము జబర్దస్తీగా కొల్లగొట్టడం.. అదీ ఉ న్నకాడికి ప్రకృతి వనరులైన ఖనిజాలు, రాయిరప్పా.. ఏదుంటే అది అడ్డగోలుగా విదేశాలకు అమ్మడం–అలాంటి వాళ్లే పత్రికలు, ప్రచారసాధనాలు, అధికారం, ప్రభుత్వ ప్రైవేట్ సాయుధ సైన్యం కల్గి ఉండటం ఒకవేపు– అదేమిటని ప్రశ్నిస్తే రహస్యంగా, పబ్లిక్‌గా హత్యలు చేయడం, ఎన్‌కౌంటర్లు చెయ్యడం మరోవేపు.. అట్లా చనిపోయిన నిజమైన మనుషుల కోసం– భయ విహ్వల దిగ్భ్రాంతిలో ఉన్న వారి బంధు మిత్రుల కోసం... చావంటే, శవమంటే అందరిలాగే ఆమడదూరం పరిగెత్తే పద్మకుమారి విచిత్రంగా, అనివార్యంగా అనేక అసహజ మరణాల్లో బంధుమిత్రుల సంఘం సభ్యులతో కలిసి రాష్ట్రమంతా

తిరుగుతోంది. ఇన్ని చావులను అనుభవించడం కడుపుదేవే సాహసం. కన్నీళ్లు జలజలకారే చిత్రమైన బాధ్యత. మానసికంగా, శారీరకంగా కల్లోలపరిచే బయటి కల్లోలం. అదిగో అలాంటి స్థితిలో ఇలాంటి కథలు రాయడం వల్లకానిదే... ప్రతి వాక్యం మృత్యు శీతల స్పర్శ నుంచి రూపుదిద్దుకున్నదే...నేనిట్లా ఎన్ని వాక్యాలు పేర్చుకుంటూపోయినా సరిగా చెప్పలేను. చెప్పజాలను.

ఇక కథ విషయానికొస్తే.. కాంత ఒక దళిత యువతి. అందరిలాగే అనేక కలలు, మంచి కంఠస్వరంగల యువతి. అందులో అడవి అంచు పిల్ల. మన కాలంలో, మన ప్రాంతంలో అడవి అంచు పల్లెల్లో పంటలుంటాయి. ప్రకృతి ఉంటుంది. ఆవులు, మేకలులాంటి పశుపక్ష్యాదులతోపాటు గాలివాలులో పోటెత్తే పాటలు ఉంటాయి. అవి సమస్త ప్రకృతిని, జీవితాన్ని మార్చుకోవడానికి పిలుపిచ్చే పాటలు, లోలోపల పోటెత్తే అగులు బుగులు చేసే పాటలు, ఆగనియ్యకుండా అతలాకుతలం చేసే పాటలు, తరాలకు తరాలను మార్చింగ్ చేయించి యుద్ధంలోకి నడిపించిన పాటలు. ఒక్క పాటలే ఉంటాయా? పాటలతోపాటు తుపాకి పేలుళ్లుంటాయి. కాంత ఈ పాటల మైకంలో నడిచింది. పాటలతోపాటు నడిచింది. పాటతోపాటు దళంలోకి నడిచి పాటతోపాటు తూటాల మాల, తుపాకి ధరించింది. దళ సభ్యురాలైంది.

పున్నం ఆదివాసీ యువకుడు. మన దేశంలో ఆదివాసులు ఆది నుంచి నిరంతరం యుద్ధంలోనే ఉన్నారు కదా ! కనుక పున్నం సహజంగానే యుద్ధంలోనే ఉన్నాడు. కాంత, పున్నం యుద్ధంలో సహచరులయ్యారు. పున్నంకు వేసక్టమీ ఆపరేషన్ ఫెయిల్ అయి కాంత గర్భవతైంది. యుద్ధం మధ్యలో అనుకోకుండా వచ్చిన మాతృత్వం.. అప్పటి నుంచి కాంత మనసు చెరువైపోయింది. అబార్షన్ చేయించుకుందామనుకున్న కఠిన నిర్ణయం రక్తహీనత వల్ల సాధ్యం కాలేదు.

బయట యుద్ధం–మనుషుల లోపల యుద్ధంలో 'వెన్నెల' జన్మ..బయటి యుద్ధాల కన్నా, వైరుధ్యాల పరిష్కారంకన్నా తీవ్రమైన, తీయనైన సంఘర్షణ..ఆకాశంలో సగం, విముక్తిలో సగం కావాల్సిన కాంత అనివార్యంగా ఒక అమ్మగా బయటికి వస్తుంది. వెన్నెలను పెంచుతూ ఉంటుంది. పున్నం అమరుడవుతాడు. కాంత కాళ్లు దారి కోసం వెతుకుతూ ఉంటాయి. ఇంకా రూపొందని జీవితం మాటల స్థితిలో వెన్నెల ఎదుగుతూ ఉంటుంది. ఇంతకన్నా రాయడం నా వల్లకాదు. మీరు కథ చదువుకోవాల్సిందే.

కాంత పున్నం వెన్నెల

ఇక్కడ 1992లో వచ్చిన దక్షిణ అమెరికా సినిమా 'సారాపినా' గురించి తప్పక చెప్పాలన్పిస్తోంది. 1976లో దక్షిణాఫ్రికాలో 13 సంవత్సరాల అత్యవసర పరిస్థితి ప్రకటించారు. విద్యార్థులు పెద్ద ఎత్తున నిరసన ప్రదర్శనలు చేశారు. ఈ ఉద్యమాన్ని అణచడానికి సుమారు 700 మంది విద్యార్థులను చంపి, పదివేల మందిని జెయిల్లో పెట్టి క్రూరమైన చిత్రహింసలు పెట్టారు. ఈ నేపథ్యంలో సారాపినా అనే విద్యార్థిని నాయికగా ఈ సినిమా తీశారు. సారాపినా ఆ విద్యార్థి ఉద్యమంలో జెయిలుపాలై చిత్రహింసలు అనుభవించింది. బహుశా ఆ సారాపినా వెన్నెలయ్యింది. తండ్రి అమరుడయ్యాడు. తల్లి విధిలేక పిల్లలను సాకడానికి తాము ద్వేషించే తెల్లవాళ్లకు పని మనిషయ్యింది.

కాంత పున్నం వెన్నెల కథ నాకు ఆ సినిమాను పదేపదే గుర్తుకు తెచ్చింది.

ఇటీవల నేను ఇలాంటి యుద్ధరంగ కథలు చదువుతుంటే–బహుశా ప్రపంచ సాహిత్యంతో సరిపోల్చదగిన గొప్ప సాహిత్యం యుద్ధరంగం నుంచి రావడం నాకు సంతోషంతోపాటు ఆశ్చర్యాన్ని కలిగించింది. ముఖ్యంగా అలాంటి సాహిత్యం ఎక్కువ భాగం మహిళలు రాస్తున్నారు. మిడ్కో, షహీదా, ఎన్.డి, తాయమ్మ కరుణ, లలిత, నిత్య, మైనా, నేహ, భారతి, అనూరాధ, పద్మకుమారిలాంటి చాలా మంది రచయిత్రులు ఇలాంటి సాహిత్యం రాస్తున్నారు. అయితే ఆఫ్రికా సాహిత్యంగాని, లాటిన్ అమెరికా సాహిత్యంగాని ఇంగ్లీషులో వస్తోంది. బహుశా మన కాలంలో, మన నేల మీది నుండి వస్తున్న ఈ పోరాట సాహిత్యం పోరాడే మన దేశ ప్రజలందరికీ, ప్రపంచ ప్రజలందరికీ, అన్ని భారతీయ భాషల్లో, ఇంగ్లీషులో అందాలని కోరుకుంటున్నాను. ఆ ప్రయత్నం కొనసాగాలని కోరుకుంటున్నాను.

భయంకరమైన కుళ్లుతో విరాజిల్లుతున్న భారతీయ సినిమాల స్థానే ఇలాంటి గొప్ప వాస్తవ కథలు వీలైన పద్ధతిలో దృశ్యకావ్యాలుగా మార్చే ప్రక్రియ మొదలు పెట్టాలని ఆశతో–ప్రయత్నంతో–అభినందనలతో..

4.1.2014

కాంత పున్నం వెన్నెల

కాంత పున్నం వెన్నెల

కాంత నిస్సత్తువగా కూర్చుండిపోయింది.

తన ఎదుట పదడుగుల దూరంలో అప్పుడే పూడ్చిన బొంద. దాని పైన నాలుగు మూలల బరువు పెట్టి కప్పిన ఎర్రగుడ్డ. ఆ పక్కనే చెట్టుకు తగిలించిన జెండాలు. అవి గాలికి విషాదంగా రెపరెపలాడుతున్నాయి. ఆ ప్రాంతమంతా పచ్చని పొలాలు, కనుచూపు మేర అడవి, కొండలు.

ఆమె బొంద వైపే చూస్తూ ఉంది.

ఉదయం పదకొండు గంటలు. కాని టైం ఎంతైందో ఆమెకు తెలియదు. ఒకసారి తలెత్తి పైకి చూసి, సూర్యుడు తనకు ఎడమ చేతి వైపునే ఉన్నాడనుకుంది. ఎంతో యాతనపడి ఇక్కడి చేరుకుంది. ఊరి పొలిమేరల్లోకి రాగానే అంతా అయిపోయిందని, అందరూ వెళ్లిపోయారని అర్థమైంది.

ఆ క్షణాన ఆమె చుట్టూ గాలిలో స్మశాన వైరాగ్యం ఆవరించినట్టనిపించింది. అచేతనంగా అక్కడే కూర్చుండిపోయింది. కానీ ఆలోచనలు చాలా దూరం సాగుతున్నాయి.

ఇప్పుడు ఊళ్లోకి వెళ్లాలా? అక్కడ తనకెవ్వరూ తెలియదు. అసలు నువ్వెవ్వరు అని అడిగితే ఏం చెప్పాలి? దళంలో ఉన్నప్పుడు ముక్కూ మొహం తెలియని వాళ్లూ వస్తే ఊళ్లలో వాళ్లు మర్మం ఇచ్చే వాళ్లు కాదు.

ఊళ్లోకి వెళ్లాలనే ఆలోచనను విరమించుకుంది.

ఎంతో ఆశతో ఇక్కడికి బయల్దేరింది. రవిని కనీసం కడ చూపు అయినా చూడాలని ఆరాటపడింది. అదీ దక్కలేదు. రవి అప్పుడు చెప్పిన మాటను ఆయనతోనే కలబోసుకొని, ఒక దారి వెతుక్కోవాలనుకుంది. ఆ అవకాశమే రాలేదు. నిజానికి ఇప్పుడు రవి కోసమే

కాదు, వాళ్లూ కలుస్తారనే ఆశ. వాళ్లు వచ్చి వెళ్లారనే ఆనవాళ్లను కాంత ఆ జెండా రెపరెపల్లో పోల్చుకుంది.

'ప్చ్, ఈసారి కూడా కలుసుకోలేకపోయాను...'

కాంత ఆలోచనల నుంచి బైటికి వచ్చింది. సూర్యుడు తల మీదికి వచ్చాడు. తన నీడ తనలోనే కలిసిపోతున్నది. లేచి ఊరి దారిపట్టింది.

2

నడుస్తూ ఉన్న కాంత కాళ్లకు చల్లని నీళ్లు తాకడంతో ఆగిపోయింది. చుట్టూ చూసింది. సన్నగా పారుతున్న వాగు అడ్డంగా వచ్చింది. నీళ్లను, తన ఒంటిని చూసుకుంది. ఆమె వంటి మీద చెమట ధారలు కట్టి తెల్లని చారికలు కనిపిస్తున్నాయి. కిందికి వంగి కాళ్లూ చేతులు, ముఖం కడుక్కుంది. దోసిలితో నీళ్లు తాగింది.

అప్పటికి శరీరం... దాంతోపాటు మనసూ కొంచెం కుదుటపడ్డాయి.

నేరుగా వెళ్లి ఉంటే రోడ్డు వచ్చేది. అక్కడి నుంచి ఆటోలో సాయంకాలానికల్లా తన ఊరు చేరుకొనేది. కానీ కాంత ఆ దారి మధ్యలో ఓ పక్కగా ఉండే మేనత్త ఊరికి వెళ్లాలనుకుంది. ఈ రాత్రి అక్కడే ఉండి తెల్లారి పోవాలనుకుంది. దాంతో నడుస్తోంది. కడుపులో ఏదో బాధగా ఉంది. అది ఆకలో, దు:ఖమో తెలియడం లేదు. అయినా ఆమెకు అలాంటి బాధ మామూలే. ఈ వైపు మళ్లీ ఎప్పుడు వస్తానో.. ఒకసారి కలిసిపోతే ఎందుకైనా మంచిది అనుకుంది.

ఇంకొంచెం దూరం వెళ్లేసరికి ఆ అడవి దారుల్లో రెండు వైపుల నుంచి వచ్చిన పశువులు అక్కడ కలిశాయి. అవి ఊళ్లోకే నడుస్తున్నాయి. వెనుక ఎవరైనా ఉంటారేమో అని తిరిగి చూసింది. ఎవ్వరూ కనిపించలేదు. పశువుల కాపర్లు మందలో అదిలిస్తున్నారు. వాళ్లు ఎక్కడున్నారో రేగిన దుమ్ములో తనకు కనిపించడం లేదు. పశువుల వెనుకే నడిచింది.

సాయం సంధ్య... ఇండ్ల కప్పుల మీద పొగ లేస్తోంది. ఊళ్లోకి రాగానే మంద పలుచబడసాగింది.

మేనకోడల్ని చూసి సమ్మక్క ఒక నిమిషం బిత్తరపోయింది. ఏం జరిగిందో అనుకుంటూ ఎదురుగా వెళ్లింది.

"ఏందే పిల్లా! అంతా మంచిదేనా?" అని అడిగింది. అత్త కంగారు కాంతకు అర్థమైంది.

"జర పనుండి తుపాకుల గూడేనికి పోయి వస్తున్న" అంది.

సమ్మక్కకు అంతా అర్థమైంది. "రవన్న కాడికి పొయి వస్తున్నవా? ఇటొచ్చింటే నేనూ నీతో వచ్చేదాన్ని" అన్నది.

కాంత ఏమీ మాట్లాడకుండా కాళ్లు కడుక్కోని లోపలికి వెళ్లింది. బయటి నుంచే సమ్మక్క "పోరీ! జెర సక్కెర, చాయి పత్తా తెస్త. పొయిలో కట్టెలు ఎగెయ్యి" అంటూ బయటకు వెళ్లిపోయింది.

కాంత మూలనున్న పొయి దగ్గరికి వెళ్లి కూచుంది. బుసబుస పొంగుతున్న అన్నంపై మూత తీసి పక్కన పెట్టింది.

మనసేమీ బాగా లేదు. మండుతున్న నిప్పుల్లాగా, మరుగుతున్న అన్నం ఎసరులాగా ఉన్నది. 'ఇంక ఎన్ని రోజులు వెతకాలి? అడవిలో ఉన్న వాళ్లను కలవడం తనకు కష్టం కాదు. ఎప్పుడూ కూతవేటు దూరంలో ఉన్నట్టే. ఇప్పుడంటే ఆలస్యమవుతోంది. కానీ వీళ్లను కలవడమే ఎట్లనో తెలియడం లేదు.'

పొయిలోకి కట్టెలు ఎగదోసింది. మంట గుప్పుమంది.

సమ్మక్క దుకాణానికి పొయిందనేకాని కాంత గురించే ఆలోచిస్తోంది. 'ఈ పిల్ల బతుకేంది ఇట్లయింది ? ఈ తిరగడం ఏంది? ఇంటికి కాకుండా, అడవికి కాకుండా. ఎటో ఒక దిక్కు తేల్చుకొని ఉంటే ఈ యాతన అన్నా తప్పేది. దాని మెడకు ఒక పోరి ఆయె..అసలు ఆ పిల్లే లేకుంటే దీని బతుకు ఇట్లయ్యేదే కాదు..' అనుకుంటూ ఇంటికి తిరిగి వచ్చింది.

అత్త అడుగుల చప్పుడుకు కాంత తిరిగి చూసి, అక్కడి నుంచి కదిలింది.

సమ్మక్క పొయ్యి పక్కనే గోడకున్న దీగూట్లో చెక్కర, చాయిపత్తి పెట్టి, అన్నం మీది మూత తీసి చూసి గిన్నె దించేసింది.

కాంత అక్కడే ఉన్న గిన్నె తీసుకొని రెండు గ్లాసులు నీళ్లుపోసి అత్త చేతికి అందించింది.

"మీ చెల్లె ఎట్లుందే?" అని అడిగింది సమ్మక్క.

తెల్లారంగా లేచి వస్తున్నప్పుడు గుర్రుగా చూసిన నీల ముఖం కాంతకు గుర్తుకు వచ్చింది.

"ఆ దానికేం మంచిగనే ఉంది" అంటూ అత్త చేతికి ఖాళీ గ్లాసులు ఇచ్చింది కాంత.

"చిన్నపిల్ల బడికి పోతున్నదా?" సమ్మక్క

"పోతందత్తా. నీవు చూడక శానా దినాలాయెగదా. ఇప్పుడు పెద్దగైంది. ఒకసారి రారాదూ" అని చాయి గ్లాసు తీసుకుంది.

"కూర అయిందాత్తా?" అని అడుగుతూ చాయ్ గుక్క పీల్చుకుంది.

"పొద్దున నూరిన చింతపండు తొక్కు ఉంది. చిక్కుడు కాయల కూర ఉంది.."

"కాయలు బాగనే కాస్తున్నయా?" అంటూ కాంత వాకిట్లోకి వచ్చింది. వెనుకే సమ్మక్క కూడా.

ఇంటి చుట్టూ ఉన్న దడికి పెనవేసుకొని చిక్కుడు కాయలు, పూత నిండుగా కనిపించింది. జాలారి బండ దగ్గర వంకాయ చెట్లు, తమాట చెట్లు గుత్తులు గుత్తులుగా కాశాయి. వాటి పక్కనే ముద్ద బంతి చెట్లు విరగబూశాయి. చారెడేసి మందాన సీతమ్మ జడ పూలు ముదురు ఎరుపులో ఉన్నాయి.

సందె చీకట్లు ముసురుకున్నాయి. చలి మొదలైంది. అరుగు మీద అట్లాగే కూర్చున్నారు.

"మామ ఏడి? ఇంకా రాలేదు" అని అడిగింది కాంత.

"పని మీద పోయిందు. రాత్రికి వస్తడో రాడో.." అన్నది సమ్మక్క.

దారిన వెళ్తున్న ఆడవాళ్లు అత్తా కోడళ్లను చూసి లోపలి దాకా వచ్చారు.

"ఏమే కాంత.. మంచిగున్నవ? బిడ్డ మంచిగున్నదా?" అని ఒకామె అడిగింది.

ఆ మాటకు కాంత బదులు ఏమిస్తున్నదో వినకుండా అరుగు మీద కూచొని, ఆమె చెవిలో "తుపాకుల గూడెం పోయి వస్తున్నవ బిడ్డా" అని అడిగింది.

దానికి కూడా కాంత ఏమంటుందో వినకుండా మళ్లీ తనే "ఈ కాళ్ల నొప్పులు లేకుంటే నేనూ పొయ్యేదాన్నే. ఊర్లో సగం మంది పోయింద్రు. పొద్దుగాల కార్యం కావడంతో, తిరిగి వచ్చి పనులకు కూడా అందుకున్నరు. శానా గూడేల నుంచి, పల్లెల్నుంచి జనాలు కలిసింద్రంట. అన్నీ కనుక్కున్న" అన్నదామె.

కాంత 'ఆ... ఊ' అంటూ ఉంటే... ఆమె ఇంకా కొనసాగించింది.

"కాలం మారిపోయింది బిడ్డా. ఇప్పుడు చావుకు పోవుడంటే బయం లేదు. శానా మంది కలుస్తున్నరు. బయటి నుంచి సంగపోల్లు వచ్చింద్రంట. ఊరేగింపు దీసింద్రంట..." అన్నది.

కాంత అప్పట్లో దళంతోపాటు ఇదంతా తిరిగింది. ఆ సంగతులు అన్నీ గుర్తుకు వచ్చాయి. చాలా మారిపోయింది. ఎవ్వర్నీ నమ్మడానికి లేకుండైపోయింది. ఎప్పుడు ఎక్కడి నుంచి శత్రువు వచ్చి పడతడో తెలియదు. ఊళ్లలో సంఘాలు లేకుండా చేసిండు. మనుషులను రకరకాలుగా చీలదీసి ఒకరికొకరు కాకుండా చేసిండు. ఎక్కడికక్కడ అల్లుకొని పోయిందు. కదలకుండా మెదలకుండా చేసిండు. అయినా ఎక్కడ శవంపడ్డా జనాలు ఉసిళ్లపుట్ట లెక్క కదులుతున్నరు. కన్నీళ్లను పంచుకోడానికి ఎగబడుతున్నరు.

కాంత కొన్ని నేరుగా చూసింది.. కొన్ని విన్నది.

ఇంతలో మామ రాజయ్య వచ్చాడు.

"మామా మంచిగున్నవ? నువు రావేమో అన్నది అత్త.." పలకరించింది కాంత.

"ఆ.. రానసుకున్నగాని , పని అయింది..." అని ఆయన భుజం మీది తువాల దులుపుకొని, అక్కడున్న గడంచను వాల్చుకొని కూచున్నాడు. అది కిర్రున శబ్దం చేస్తూ అటూ ఇటూ ఊగి ఆగిపోయింది. అందరి చూపు దాని కోళ్ల మీదే పడింది.

ఆయనకు యాభై ఏళ్లుంటాయి. దృఢంగా ఉంటాడు.

"ఏంది పిలగా.. గడంచ ఇరగ్గొడతవా?" అంటూ ఆ వచ్చిన ఆడవాళ్లలో ఒకామె పరాచికాలాడింది.

రాజయ్య అదేమీ పట్టించుకోలేదు. సమ్మక్క నీళ్లు తెచ్చిస్తే తాగాడు. గ్లాసు కిందపెడుతూ .. తనలో తాను మాట్లాడుకుంటున్నట్లుగా, "ఎంత అన్యాయం..?" అన్నాడు.

అక్కడున్న వాళ్లకు అర్థమైపోయింది. ఆయన రవి గురించి మాట్లాడుతున్నడని. నిన్న పొద్దటి నుంచి ఊళ్లో ఏ ఇద్దరు కలిసినా ఇదే ముచ్చట. అందరికీ ఏదో పోగొట్టుకున్నట్లు ఉంది.

రాజయ్య ఆ మాట అంటూ కోడలి కళ్లలోకి చూశాడు. 'అక్కడికి పొయి వస్తున్నవా?' అన్నట్లు.

ఆ తర్వాత తనే మొదలు పెట్టాడు.

"మొన్న తెల్లారంగ ఒక ఊళ్లో మాట్లాడి వచ్చేటప్పుడు ఎంటపడ్డరంట. ఇప్పుడు ఎక్కడ చూసినా వందల మంది కదా. దేశంలోని పోలీసులంతా ఈడికే వచ్చిరి. మనోల్లు కాల్చుతూనే తప్పించుకున్నరంట. ఆ కొండ పక్కనే ఉన్న కోయ సింగన్న చేన్లకి పోయిన్రంట. పొద్దుగుంకినంక అలికిడి లేదని బయటికి వచ్చిండ్రంట. వీళ్లు బయటికి రాగానే వందల మంది మీదపడి కాల్చిండ్రంట. మంచె మీద ఉన్న సింగన్న కళ్ల ముందే ఇదంతా జరిగిందంట. మిగితా వాళ్లు తప్పించుకున్నా, రవన్నను కాపాడుకోలేకపోయిండ్రు"

మామ మాటలనే కాంత వింటూ ఉండిపోయింది. అక్కడున్నవాళ్లంతా ఊపిరి బిగబట్టి ఆయన చెప్పేది విన్నారు.

కాంతకు అప్పుడు అర్థమైంది. ఈ సమాచారం కనుక్కోడానికే మామ పొయి వచ్చాడని. అందుకే మట్టి చేయడానికి వెళ్లినట్టు కూడా లేదని. నీటి మడుగులో రాయిపడ్డట్లుగా అలలు అలుగా లోపలా బయటా ఈ వాతావరణం యుద్ధ తీవ్రతను తెలియజేస్తున్నది.

చలి తీవ్రత పెరిగింది. ఆ వచ్చిన ఆడవాళ్లు లేచి ఇళ్లకు బయల్దేరారు. వీళ్లు ముగ్గురూ ఇంట్లోకి వచ్చారు.

అన్నం తింటూ.. "ఈ రోజైనా వాళ్లు కలిసిండ్రా?" అని రాజయ్య కోడల్ని అడిగాడు.

నోట్లో అన్నం ముద్ద పెట్టుకోబోతున్న కాంత ఆగిపోయింది. తల అడ్డంగా తిప్పుతూ, "నేను పోయేటప్పటికే అందరూ వెళ్లిపోయిండ్రంట. ఈ పట్నపోల్లను పట్టుకోవడం మనకేడైతది? ఈసారైనా ముందుగా పోవాలి" అన్నది కాంత.

కాసేపు ఆగిన తర్వాత "నువ్వే ఏదైనా ప్రయత్నం చేయి మామా" అన్నది .

రాజయ్య ఏమీ మాట్లాడలేదు.

అన్నం తిని అత్తా కోడలు ఒక మంచం మీద పడుకున్నారు. రాజయ్య ఇంకో మంచంలో పడుకున్నాడు. ఆయన కాంత గురించే ఆలోచిస్తున్నాడు. పిల్లలు లేని తమకు కాంతే ఆ లోటు తీర్చింది. చిన్నప్పటి నుంచి ఇక్కడే పెరిగింది. పెద్దదైనంక ఊరుపోయింది. సరిగ్గా పదేళ్ల కింద ఇట్లాంటి చలికాలంలో వరి కోతలప్పుడు దళంలోకి వెళ్లిపోయింది. కాంతకు పాటలంటే ఇష్టం. పొలాల్లో, బతుకమ్మ పండుగల్లో పాడేది. ఆ తర్వాత దళం ఏ ఊరికి వచ్చినా ఆమె గొంతు మార్మోగిపోయేది.

ఆదివాసీ, మైదాన సరిహద్దు గ్రామాల్లో ప్రజలు భూములను సాధించుకోడానికి, షావుకార్ల, భూస్వాముల, అధికారుల ఆగడాలను ఎదిరించడానికి ప్రజలకు దళం అండగా నిలబడింది. ఆటుపోట్ల మధ్యనే ప్రజాపోరాటాలను ఉన్నత రూపంలో మలచాలనుకుంటున్నది. ప్రజల అధికారం కోసం గ్రామరాజ్య కమిటీలు ఏర్పడుతున్నాయి. అన్నిట్లో మహిళలు కదులుతున్నారు. కాంత వీటిలో భాగమైపోయింది.

కాంత లోపలికి వెళ్లిపోయిన ఆర్నెల్లకు రాజయ్య ఆమెను కలిశాడు. ఎంత మారిపోయిందో. యూనిఫాంలో తుపాకి పట్టుకొని సెంట్రీ చేస్తూ కాంతే దళంలో అందరికంటే ముందు కనిపించింది.

అట్లా ఆలోచిస్తూ .. అలసటతో నిద్రలోకి జారుకున్నాడు.

కాంత పడుకుందేగాని ఆమె ఆలోచనలన్నీ పున్నం చుట్టూ తిరుగుతూ ఉన్నాయి.

సరిగ్గా తొమ్మిదేళ్ల కింద.. అంటే తను లోపలికి వెళ్లిన ఏడాదికి పున్నం కలిశాడు. తను ఆ జిల్లా కమిటీ సభ్యుడు. ఒకరంటే ఒకరికి ఇష్టం కలిగింది. ఆ తర్వాత ఏడాదికి పెళ్లి చేసుకున్నారు. పున్నం వాళ్ల గూడెం దళం ఏరియాలనే ఉంది. ఇద్దరు అక్కలకు, ఇద్దరు అన్నలకు అతనంటే ప్రాణం. అప్పటికే ఉద్యమంలోకి వచ్చి నాలుగేళ్లయింది. గురుకుల హాస్టల్లో ఉండగా అక్కడికి దళం వచ్చేది. అట్లా పరిచయాల్లోకి వెళ్లి లోపలికి వెళ్లిపోయాడు. ఒకరు ఆదివాసీ తెగ నుంచి, మరొకరు దళితకులం నుంచి వచ్చినా విప్లవ జీవితంలో సులభంగానే కలిసిపోయారు.

పున్నం చేయించుకున్న వాసెక్టమీ ఆపరేషన్ ఫెయిల్ కావడంతో కాంత గర్భవతి అయింది. దీంతో అబార్షన్ చేయించుకోవాలనుకుంది. కానీ నిర్బంధం. ఎటూ కదలడానికి వీల్లేదు. అట్లాగే నెలలు గడిచిపోతున్న కొద్దీ కాంతకు ఆందోళన మొదలైంది. ఇది అనుకున్నది కాదు. ఆశించిందీ కాదు. బయటపడ్డం ఎట్లాగో తెలియడం లేదు. దీనికి తోడు రాను రాను నీరసం పెరిగిపోయింది. దళంతో నడవడం, పనులు చేయడంలో వెనకబడిపోయింది. ఒంట్లో ఇట్లా ఉంటే కడుపు తీసేస్తే పెద్ద ప్రాణానికే ప్రమాదం అని గూడెంలో ఒక మంత్రసాని చెప్పింది. స్క్వాడ్ డాక్టర్ వసంత కూడా ఇదే మాట చెప్పింది. ఇంత ఆందోళనలోనూ పుట్టబోయే బిడ్డ గురించి ఆమెలో ఎన్నెన్నో ఊహలు మొదలయ్యాయి. తల్లిని కాబోతున్నాననే ఆలోచనతో లోపల్లోపల ఆనందంగా ఉంది. చివరికి కొంచెం వీలు దొరకగానే డాక్టర్ దగ్గరికి పంపించారు.

రేపు ప్రయాణం ఉండగా, రాత్రి పున్నం చెప్పిన మాటలు కాంతకు ఎప్పటికీ గుర్తుంటాయి.

కాంత పుట్టబోయే బిడ్డపట్ల ప్రేమ పెంచుకుంటోందని, అది సహజమేనని పున్నంకు అర్థమవుతోంది. కానీ ఉద్యమంలో అది సాధ్యంకాదు. అతి సహజమైన మాతృత్వంపట్ల కూడా పార్టీ కఠినమైన నిర్ణయం తీసుకోవాల్సిందే. అందుకే ఇలా చెప్పాడు.

"కాంతా..నీవు బిడ్డపట్ల మమకారం పెంచుకుంటున్నావని నాకు అర్థమవుతోంది. కానీ మనం ఎంచుకున్న దారిలో ఇది పెద్ద అడ్డంకి. ఉద్యమకారులు మాతృత్వం వంటి వాటికి లొంగిపోకూడదు. ఈ విషయంలో పార్టీకి కఠినమైన నిర్ణయం ఉన్నా ఒక స్థాయి వరకే వర్తింపచేసింది. నీ విషయంలో పార్టీ నీ నిర్ణయానికే వదిలేస్తుంది. అయితే ఒక దళ సభ్యురాలిగా పార్టీ నిర్ణయానికి కట్టుబడి అబార్షన్ చేయించుకోడమా? లేక బిడ్డను కనడమా? అనేది నువ్వే తేల్చుకో. అసలు ఈ మొత్తంలో నా పాత్ర ఉన్నా స్త్రీగా దీని పర్యవసానం నీవే మోయాల్సి వస్తున్నది. ఇది నన్ను వేధిస్తోంది. అయినా ఏమీ చెయ్యలేను. ఈ సమస్య మన బంధాన్ని, మన ఉద్యమ జీవితాన్ని కూడా చిందరవందర చేసేది. ఈ ఘర్షణలో చివరికి మనల్ని మనం నిలుపుకోవడమే కష్టమైపోతుంది. బాగా ఆలోచించుకో. ఇప్పటికీ డాక్టర్‌ను అడిగి ఏ కొంచెం అవకాశం ఉన్నా తీసేయించుకోవడమే మంచిదేమో.." అన్నాడు. మాటలకన్నా పున్నం కంఠస్వరంలోని మృదుత్వం ఆమె మనసును చుట్టేసింది. వ్యక్తిగతానికి, రాజకీయ జీవితానికి మధ్య సంఘర్షణ మొలకెత్తింది.

కాంతకు కూడా ఏదో అర్థమవుతోంది. బిడ్డ మీది మమకారంతోపాటు తను ఆందోళనపడుతున్నదీ, పున్నం చెబుతున్నదీ రెండూ ఒకటే. తన మనసు ఇలా ఊగిసలాడుతోంటే, కంట్లో కన్నీరు కూడా బయటికి రాలేదు. అట్లని లోలోపలే ఇంకి పోకపోవడంతో భారంగా కదిలాడింది. ఇక ఆ రాత్రి ఇద్దరి మధ్య ఒక్క మాట కూడా నడవలేదు. జల్లీలో అట్లాగే ఒరిగిపోయింది.

ఆ రోజు కనుకొలుకుల నుంచి జారిన కన్నీటి తడి ఇప్పటికీ అట్లాగే ఉందేమో అని కాంత అప్రయత్నంగా చెంప తడిమి చూసుకుంది. వ్యక్తిగత జీవితం-రాజకీయ జీవితం చుట్టూ అల్లుకొని ఉండే విషయాలు పున్నం చెప్పలేదు. బహుశా అప్పుడు చెప్పినా తనకు పట్టేది కాదని ఇప్పుడర్థం అవుతోంది.

పక్కన అత్త గాఢంగా నిద్ర పోతోంది. మామ గురక వినిపిస్తోంది. పడుకోబోయే ముందు కరెంట్ పోవడంతో అత్త దీపం వెలిగించి గూట్లో పెట్టింది. తలుపు సందు నుంచి ఒక గాలి కెరటం దూసుకొని రావడంతో దీపం ఆరిపోయింది. ఇంట్లో అంధకారం అలుముకుంది.

ఆ చీకట్లో కాంత మళ్లీ గతంలోకి జారుకుంది.

దళం నుంచి బయటికి వస్తున్నప్పుడు వీడ్కోలు ఇస్తూ అందరికీ చేయి కలిపింది. దళ జీవితంలో ఇలా వీడ్కోళ్లు, కలవడాలు ఎప్పుడూ ఉండేవే అయినా ఆ రోజు తాను ఒంటరిని అయిపోయినట్టనిపించింది. ఇంత వరకు తను చేసిన పనులన్నీ అందరూ కలిసి తీసుకున్న నిర్ణయాల ప్రకారం చేసినవే. కానీ ఇప్పుడు డాక్టర్ దగ్గరికి వెళ్లాక తానొక్కతే నిర్ణయం తీసుకోవాలి. చివరికి పున్నం కూడా తనకే వదిలేశాడు. చాలా కష్టమనిపించింది. దళంలోకి రావడం, పున్నంను పెళ్లాడటం తన సొంత నిర్ణయం ప్రకారమే చేసినా.. అప్పుడు ఒక నమ్మకం, ఆనందం, స్వేచ్ఛ అనిపించింది. ఈ నిర్ణయం ఒక్కతే తీసుకోవాల్సి రావడం ఎంత దుర్భరం? ఇంకా ఏ నిర్ణయం తీసుకోలేని అశక్తురాలిగానే ఉంది. అయితే ఏం జరిగినా సరే ఈ వరుసలో సహచరులతో కలిసి నిలబడాలని గట్టిగా అనుకుంది. చివరికి పాపతోనైనా.

చివర్లో నిలబడ్డ పున్నం ఆమె కళ్లలోకి గాఢంగా చూస్తూ గట్టిగా కరచాలనం చేశాడు. ఆ స్పర్శకు అర్థం ఏమిటో కాంతకు తెలుసు.

3

లోపలి నుంచి వచ్చిన రోజే డాక్టర్ పరీక్షించి, రక్తహీనత ఉందని, అబార్షన్ చేయడం కష్టమని తేల్చేసింది. కాదూ కూడదంటే మీ ఇష్టం చేస్తాను అని చెప్పింది. దీంతో ఏ కొంచెమైనా అవకాశం ఉంటే.. అనే పున్నం చెప్పిన మాటకు ఆస్కారమే లేకుండాపోయింది. పార్టీ తన నిర్ణయానికి వదిలేయడం వల్ల కాంత బిడ్డను కనాలనే అనుకుంది. అప్పటి వరకు ఎటూ తేల్చుకోలేక యాతన పడ్డ విషయం ఇలా పరిష్కారమైంది. ఆస్పత్రి నుంచి బయటికి వస్తున్నప్పుడు కాంతకు తోడుగా ఉన్న మిలిటెంట్ జోగారావుతో

డాక్టర్ 'ఈమె దళంలో పని చేయడం కష్టం సుమా. చాలా బలహీనంగా ఉంది. ఈ మందులు వాడుతూ రెస్టు తీసుకుంటే ప్రసవానికి ఇబ్బంది ఉండదు. ..” అన్నది.

జోగారావు ఐటీడీఏలో టీచర్. ఆయన, ఆయన భార్యా ఆర్నెల్లపాటు కాంతను తమ ఇంట్లో ఉంచుకోడానికి సిద్ధపడ్డారు. 'కాన్పయ్యే వరకు ఆమె మన దగ్గరే ఉంటుంది. చుట్టుపక్కల వాళ్లకు ఏం చెప్పాలో నీవు ఆలోచించు. మన వాళ్లకు డాక్టర్ చెప్పిన సంగతి రాసి పంపిస్తాను..' అన్నాడు జోగారావు. సహచరి యోగక్షేమాలు అడుగుతూ పున్నం ఈ ఆర్నెల్లలో రెండు మూడు ఉత్తరాలు జోగారావుకు రాశాడు.

అట్లా కాంత అక్కడే ఉండి పురుడు పోసుకుంది.

నాలుగు గదులున్న ఓ చిన్న ఆస్పత్రిలో కాంత. పక్కనే పసిబిడ్డ. ఆర్నెల్ల కింద విడిపోయిన సహచరులు గుర్తుకు వస్తున్నారు. వాళ్లను మర్చిపోయింది ఎప్పుడు? కాకపోతే ఈ చిన్నారి కొత్తగా పక్కన చేరిన ఈ క్షణంలో మరోసారి గుర్తుకు వస్తున్నారు. మందంగా, మెత్తగా ఉన్న పాప నల్లటి వెంట్రుకల్ని సవరిస్తూ దీని కోసమేగా? ఈ ఆర్నెల్లుగా అందరికీ దూరమైపోయింది. గుండెల్లోంచి మాతృత్వం ఎగిసిపడుతోంటే చాలా విచిత్రమైన సంఘర్షణకు కాంత లోనైంది.

డిస్చార్జి అయిన వారం పదిరోజులకల్లా కాంత బయల్దేరడానికి సిద్ధమైంది. జోగారావుకు, ఆయన భార్యకు కాంత ఇట్లా అప్పుడే వెళ్లిపోవడం ఇష్టం లేదు. పాప పుట్టినట్లు పున్నంకు ఉత్తరం రాశాడు. ఇంకా సమాధానం రాలేదు. పాపతో లోపలికి వెళ్లితే ఎలా అనే సందేహం, భయం వాళ్లను పీడించాయి. కానీ కాంత ఉండలేకపోయింది. రోజులు గడిచే కొద్దీ పాప పుట్టిన ఆనందం కూడా కరువైపోయి ఒక్కతే కూర్చొని మధనపడటం చూడలేకపోయారు. ఈలోగా లోపలికి పంపించడానికి అవకాశం రావడంతో .. 'ముందు లోపలికి వెళ్లిపోతే ఏ సంగతీ పార్టీనే తేల్చుతుంది గదా?' అనుకున్నాడు జోగారావు.

నెల కూడా నిండని చంటిబిడ్డను ఎత్తుకొని కాంత బయల్దేరింది. జోగారావు భార్య పాపకు కొన్ని బట్టలు ఇచ్చింది. అవసరం ఉంటుందని రెండు మూడు చీరెలు అదనంగా సంచిలో సర్దింది. పాపను వదలడం వాళ్లకు చాలా కష్టమైపోయింది.

4

అడవిలోకి రాగానే తల్లి ఒడిలోకి చేరిన పసిబిడ్డలా మనసు కేరింతలు కొట్టింది. ఆ పచ్చటి వాతావరణంలో, చల్లటి గాలికి చెట్ల కింద కాసేపు కూచోవాలనిపించింది. ఇన్ని నెలల ఎడబాటు తర్వాత పాపను తీసుకొని ఇట్లా అడవిలోకి అడుగుపెట్టడం కాంతకు ఏదో వింత అనుభూతిగా ఉంది. పాపను అలా కాసేపు గడ్డిలో పడుకోబెట్టింది. సంచి చెట్టు మొదట్లో పెట్టింది. చల్లటి గాలి తగలగానే పాప ఆనందంగా కాళ్లూ చేతులు ఆడించింది.

ఇంకో గంట నడిస్తేగాని ఆ గూడెం రాదు. అక్కడ అయిదు గుడిసెలే ఉంటాయి. తను మొట్టమొదట ఆ గూడెంలోనే దళ జీవితంలోకి అడుగుపెట్టింది. తొలిసారి ఈ గూడెంలో ఉన్నప్పుడే యూనిఫాం ధరించింది. దళ నాయకుడు తనకు ఇచ్చిన తుపాకీని అపురూపంగా చేతుల్లోకి తీసుకుంది. తూటాల మాలను నడుంకు కట్టుకుంది. కాసేపు అలా ఆ గూడెం జ్ఞాపకాల్లోకి వెళ్లిపోయింది.

పాపను చేతుల్లోకి తీసుకొని బయల్దేరింది.

నేరుగా చివర్లో ఉండే గుడిసె వద్ద నిలబడింది. తన కోసమే ఎదురు చూస్తున్నట్లు ఆ ఇంటక్క బయటికి వచ్చి .. కాంతను లోపలికి తీసుకొని వెళ్లింది. ఆమె చేతుల్లో ఉన్న పాపను చూసి ఆశ్చర్యపోతూ “ఎవరక్కా ఈ బిడ్డ?” అని అడిగింది.

వాల్చి ఉన్న మంచంలో పాపను పడుకోబెడుతున్న కాంత కొన్ని క్షణాలు తికమకపడిపోయింది.

‘నా బిడ్డే..” అన్నది.

ఈసారి ఆ ఇంటక్క మరింత ఆశ్చర్యపోయింది. ఈ పసి గుడ్డుతో దళంలో…? ఏవో సందేహాలు కలిగాయి. పాపను ఆప్యాయంగా చేతుల్లోకి తీసుకుంది. ఇంతలో ఏదో గుర్తుకు వచ్చినట్లు .. పాపను తీసి కాంత వడిలో పడుకోబెడుతూ.. ‘మురళన్న చేన్లో ఉన్నడు’.. అంటూ బయటికి వెళ్లిపోయింది.

మురళి వచ్చాక ప్రయాణం మొదలైంది. కాంతకు అలసటగా ఉన్నా దళం దగ్గరికి వెళ్తున్నాననే ఆనందంతో వడివడిగా నడుస్తోంది. మురళి సంచి తీసుకొని రెండడుగులు ముందు నడుస్తోంటే .. కాంత చిన్నారిని భుజం మీద మార్చుకుంటూ వెనుక నడుస్తోంది.

ఏదో అలికిడి కావడంతో మురళి బాట పక్కన ఉన్న పొదల్లోకి వెళ్లాడు. ఆయన భుజానికి ఉన్న ఏకే చేతిలోకి వచ్చింది. పొజిషన్ తీసుకొని చెట్టు పక్కనిలబడ్డాడు. కాంత ఆయన వెనక్కి వెళ్లింది.

ఏదో అసౌకర్యానికి గురై పాప కేరుమన్నది. ఆ నిశ్శబ్ద వాతావరణంలో ఇద్దరి గుండెలు జల్లుమన్నాయి. మురళి ఆందోళనగా కాంత వైపు చూశాడు. అప్రయత్నంగానే పాప పెదవులపైకి ఆమె చేయి వెళ్లింది. ఆ చిన్న ప్రాణం ఊపిరాడక గిలగిలలాడుతూ కాళ్లతో నిగ్గదంతూ పెనుగులాడింది. చెంపల్లోకి రక్తం ఎగజిమ్మింది.

పొలం నుంచి వెళ్తున్న ఆదివాసీ రైతులు అటే వెళ్లిపోయారు. ఆ సంగతి అర్థమయ్యాక మురళి దారి మీదికి వచ్చాడు. పాప ఏడ్పు ఆపింది కాని కాంతకు ఏదోలా అయిపోయింది. పాప యాతన చూసి గుండె ఆగినంత పని అయింది. పాపతోనే అయినా దళంలోనే ఉండాలనుకుంటూ ఇంత దూరం వచ్చింది. కానీ .. ఇప్పుడు పాపను ఎత్తుకొని నడవడమే చాలా అభద్రతగా తోచింది.

మురళి ఇదేమీ జరగనట్టే ముందుకు కదిలాడు.

నడిచీ నడిచీ దళం దగ్గరికి చేరుకున్నారు. అందరికీ చేయి కలుపుతూ ఉన్నప్పుడు అంత దాకా ఉన్న అలజడి తీరిపోయినట్టయింది. కానీ చాలా విచిత్రంగా ఉంది. ఎప్పటిలా ఈ బిగి పిడికిళ్లతోపాటు భుజానికి తుపాకీ లేదు. ఇప్పుడు తన చేతుల్లో మెత్తటి పువ్వులాంటి పాప ఉంది. చూపులతోనే ఎలా ఉన్నావ్ ? అని కాంతను పున్నం పలకరించాడు. అతని ముఖంలోని ఉద్విగ్నతకు గుండెలు గుబగుబలాడాయి. అది దు:ఖమో, సంతోషమోగాని కళ్లలో నీళ్లూరాయి.

అక్కడున్న వాళ్లంతా చాలా మామూలుగా కాంతను రిసీవ్ చేసుకున్నారు. ఆ తర్వాత రెండు నిమిషాల్లో పాప వాళ్ల చేతుల్లోకి వెళ్లిపోయింది. అక్కడే ఉన్న మరో జిల్లా

కమిటీ సభ్యుడు రవి ఆనందంగా “ దళంలోకి కొత్త కామ్రేడ్ వచ్చేసిందోచ్..” అని అరిచాడు. ఆయన అప్పటికే పక్కనున్న వాళ్ల చేతుల్లోంచి పాపను అపురూపంగా దగ్గరికి తీసుకున్నాడు. వాతావరణం కొంత తేలికపడింది.

వాళ్లట్లా రిసీవ్ చేసుకోవడంతో కాంతకు పూర్తిగా భారం తీరిపోయినట్టనిపించింది. తన ఊహకు అందనిది ఏదో అక్కడ జరుగుతున్నట్లుంది. ఈ ఆర్నెల్లుగా తన వంటరి సమస్య అనుకున్నది ఇప్పుడు సమిష్టిలో భాగమైంది.

పాపను ముద్దాడుతున్న దళ సభ్యులను, కాంతను ఓ పక్కగా నిలబడి పున్నం, జిల్లా కమిటీ బాధ్యురాలు కమల తదేకంగా చూశారు.

ఆ కారడవిలో, తుపాకులు వేసుకున్న గెరిల్లాల చేతుల్లో పసిపాప అమాయకంగా, పిడికిళ్లు బిగించి, చెవులు రుద్దుకుంటూ, కళ్లూ, నోరూ మూస్తూ తెరుస్తూ ఉంది. మధ్య మధ్యలో కదిలాడి కేర్ మనడం, మానుకోవడం.. ఆ పచ్చటి ప్రకృతి మధ్య కుటుంబ బంధాలను తెంచుకొని వచ్చిన విప్లవకారులు సంబరంగా పాపతో ఆడుకోవడం వాళ్లు గమనించారు.

పున్నంకు తానట్లా దూరంగా ఉండటం నచ్చలేదు. వెళ్లి పాపను అందుకుందామనుకున్నాడు. కానీ తాను బాధ్యుడినని గుర్తుకు వచ్చింది. తన వల్ల జరిగిన పొరబాటుకు కాంత ఇంత కాలం ఇబ్బందిపడింది.. అనే సంగతి మరోసారి గుర్తుకు వచ్చింది. తన అజాగ్రత్తకు కాంతను మళ్లీ క్షమాపణ కోరాలి. ఆలోచిస్తూ వెళ్లి జల్లీలో కూర్చున్నాడు.

కమల గమనించింది. అతడి వెనుకే వచ్చి పక్కన కూర్చుంటూ భుజం మీద చెయి వేసింది. కృతజ్ఞతగా పున్నం ఆమె వైపు చూశాడు.

“కాంతతో మాట్లాడుదామా? ” అన్నాడు పున్నం.

“ఒద్దొద్దు.. తను ఇప్పుడే వచ్చింది కాదా. తొందరేముంది?” అన్నది కమల.

నిజానికి కాంతను దగ్గరిగా చూడాలని, పాపను తాకాలని మనుసు ఆరాటపడుతోంది.

దూరంగా లక్ష్మి, మణి పాపతో ఆడుకుంటున్నారు. అది కేర్ కేర్ మంటోంది. కమల అటువైపు చూస్తూ.. "లక్ష్మీ పాపను నాక్కూడా కాసేపు ఇస్తారా?" అని అడుగుతూనే లేచి వెళ్లి చేతుల్లోకి తీసుకుంది.

తాను జారవిడుచుకున్నదేదో మళ్లీ అపురూపంగా చేతుల్లోకి వచ్చినట్లు ఉందామెకు. ఆ స్పర్శకు క్షణ కాలం మైమరిచి పాపను గుండెలకు హత్తుకుంది.

ఇంకాస్త దూరంలో దళ కమాండర్‌తో మాట్లాడుతున్న కాంతతో "కాంతా.. పాపకు ఏం పేరు పెట్టావు?" అని అడిగింది. దానికి ఆమె లేదన్నట్టుగా తల ఊపి మాటల్లో పడిపోయింది. కమల పాపను తీసుకొని పున్నం దగ్గరికి వచ్చి "బలే ముద్దుగా ఉంది కదూ" అన్నది.

ఔను అన్నట్టు చూస్తూ పున్నం పాపను చేతుల్లోకి తీసుకున్నాడు. ఆ క్షణాన పున్నంకు వాళ్లమ్మ గుర్తుకు వచ్చింది. చిన్నప్పటి నుంచి పిల్లలను ఇలా దగ్గరిగా చూసిన సందర్భాలు గుర్తుకు వచ్చాయి. బిడ్డల్ని వదిలి ఉద్యమంలోకి వచ్చిన ఎందరో తల్లిదండ్రులు గుర్తుకు వచ్చారు. తమలాంటి పరిస్థితుల్లోనే మాతృత్వానికి చేరువైనా దృఢ చిత్తంతో బిడ్డను సానుభూతిపరులకు ఇచ్చి ఉద్యమంలో నాయకత్వ స్థాయిలోకి ఎదిగిన కమలక్క ఎదురుగానే ఉంది.

ఏక కాలంలోనే అనేక దృశ్యాలు, అనేక ఆలోచనలు.

పాపను చెంపలకు ఆనించుకున్నాడు. పాప కళ్లు చిలికిస్తూ తన చిన్నారి చేతులతో పున్నం ముఖం మీద తాకింది. ఏదో అనుభూతి.. ఇంత కాలం దీని గురించే ఆలోచించలేదు. ఇప్పటికీ ఇది స్థిరంగా ఉండాలనే కోరిక కూడా లేదు. ఏదో భావోద్వేగం. పరిసరాలను మరిపింపజేసింది. ఇందాకటి దళ సభ్యుల్లాగే తనూ పాపను హాయిగా గుండెలకు హత్తుకున్నాడు.

దానికి వత్తిడి అనిపించిందేమో. చిన్నగా కదిలి పున్నం ఛాతీపై కాళ్లతో తంతూ కేర్ మన్నది.

అది కమల చూస్తూ.. 'పిల్లల ప్రతి చర్యా ఎంత అపురూపం! అందుకేనేమో తల్లులు , ఈ లోకమూ పిల్లలకూ, వాళ్ల మురిపాలకూ దాసోహమయ్యేది. ఇది ఎంత

బలం? అందుకే ఆడవాళ్లకు ఎన్ని నిస్సహాయతల్లో అయినా బతకాలనే కాంక్ష ఉంటుంది. మాతృత్వం చుట్టూ సమాజం వల్ల కలిగిన అనేక బలహీనతలకూ అదే కారణం. ..” అనుకుంది.

పాప ఎందుకో అసహనంగా కదులుతూ కీచుగా ఏడుపు అందుకుంది. “ఆకలైందేమో..” అని మళ్లీ “ ఏమో మనం అమ్మలం కాదు గదా? మనకేం తెలుసు?” అంది కమల.

“కాదక్కా. తడిగా ఉంది..” అన్నాడు పున్నం అరచేయి చూసుకుంటూ. దాని కింద ఉన్న పలుచటి గుడ్డ పసుపుపచ్చగా మారిపోయింది.

“కాంతను పిలుద్దామా?” అన్నాడు పున్నం.

“ఇన్ని రోజులు తనొక్కతే చూసుకుందిగా..” అని చిన్నగా నవ్వుతూ కమల పాపను అందుకోబోయింది. పున్నం వారిస్తూ లేచి పాపను పక్కకు తీసుకొని పోయాడు.

ఒక చేత్తో వాటర్ క్యాన్ వంచుకొని నీళ్లు పోస్తోంటే .. కమల వెళ్లి నీళ్లు పోస్తూ “తుపాకుల్ని శుభ్రం చేసినంత సులభం కాదు పిల్లల పని చేయడం..” అన్నది పున్నంను రెచ్చగొడుతూ.

పున్నం వంతగా నవ్వుతూ పని పూర్తి చేశాడు.

5

ఆ రాత్రి కాంతను చేతుల్లోకి తీసుకుంటూ “ఎలా ఉన్నావు?” అని అడిగాడు. కాంతకు ఒక్కసారిగా దు:ఖం ముంచుకొచ్చింది. పున్నం ఛాతీ మీద వాలిపోయి ఏడవడం మొదలుపెట్టింది.

“వద్దు వద్దు ఏడవద్దు...పాప లేస్తుంది..” అని పున్నం ఓదార్చాడు. అతని ఒళ్లో తలపెట్టుకొని ఆకాశం వైపు చూస్తూ సేదతీరింది.

కాసేపయ్యాక “ఇన్ని దినాలు మీ అందరికి దూరంగా ఉండటం ఎంత కష్టమైందో. నన్ను నేను నిలబెట్టుకోడానికి ఎంత యాతన పడాల్సి వచ్చిందో. అయినా పాప సంగతి

ఇంత వరకూ ఒక నిర్ణయానికి రాలేకపోయాను. ఇక్కడికి వచ్చాక అనిపించింది.. పాపను వీలైనంత తొందరగా మీ అమ్మకు పెంచుకోడానికి ఇచ్చేద్దాం..” ఆ చివరి మాటలు అంటున్నప్పుడు ఏడుపు వచ్చింది. చిన్నగా రోదించింది.

పున్నంకు చాలా బాధనిపించింది. కానీ డివిజన్‌లో ఊపిరి తీసుకోడానికి కూడా వీలుకాని పరిస్థితి. చుట్టుముట్టిన శత్రు నిర్బంధం మధ్య నీళ్లలో చేపలాగా కదలికలు. గెరిల్లా పోరాటం కత్తి అంచు మీద నడక. అనేక ఒత్తిళ్ల మధ్య కాంత సమస్య కూడా.

కాసేపయ్యాక కాంత తేరుకుంది. పొద్దటి నుంచి పార్టీ నిర్ణయం ఎలా చెప్పాలా ? అని మధన పడుతున్నాడు. ఇప్పుడు కాంత మాటలు విన్నాక కొంచెం తేలికనిపించింది. పాపను కనాలనే ఇష్టం ఉండే కాంత అబార్షన్ చేయించుకోలేదుమో.. అనే సందేహం ఉండేది. బయటికి వెళ్లేటప్పుడు ఊగిసలాటతోనే వెళ్లింది. కానీ ఈ చివరికే చేరుకుంది.

తేలికైన మనసుతో ఇద్దరూ పాపకు చెరో వైపు పడుకున్నారు. వీటి వేటితో సంబంధం లేదన్నట్లు పాప కీకారణ్యంలో గడ్డి పొత్తిళ్ల మీద, చుక్కల పందిరి కింద హాయిగా నిద్రపోతోంది.

6

రెండు రోజులయ్యాక పాపను పున్నం వాళ్లింట్లో ఇవ్వడానికి కాంత బయల్దేరింది. ఈ వ్యవహారమంతా చూడటానికి జిల్లా కమిటీ సభ్యుడు రవికి పార్టీ బాధ్యత అప్పగించింది. రవి తన గార్డు ప్రకాశ్‌తో కాంత వెంట బయల్దేరాడు. గూడెం చివర్లో ఉన్న మొక్కజొన్న చేను దగ్గరికి పున్నం కుటుంబసభ్యులంతా వచ్చారు. పున్నం తల్లి పాపను చూసి మురిసిపోయింది. ఆ చిన్నారిలో కొడుకు పోలికలు వెతుక్కుంటోంది. పాప కోసమైనా కోడల్ని ఇంట్లో ఉంచుకుంటే, కొడుకు కూడా తిరిగి వస్తాడని ఆమె ఆనుకుంటోంది.

వాళ్లకు కాంత అసలు సంగతి చెప్పింది.

“నీ కొడుకు పంపిస్తేనే వచ్చిన. బిడ్డను నీకు ఇచ్చెయ్యమన్నడు. మా అమ్మ సాదుతది అన్నడు నీ కొడుకు” అంది.

"ఈ పసి గుడ్డును నేనెట్ల చూసుకొనేది? కూలి పనికి పోతేనే ఎల్లదాయె. అయినా తల్లి లేకుండా పిల్లను చూసుకోడం మాటలా? నా వల్ల యాడైతది?" అని ఆమె తేల్చేసింది. పున్నం వాళ్ల పెద్దక్క అందుకొని "బైట ఏం బాగలేదు. వచ్చే పోలీసులు, పొయ్యే పోలీసులాయె. మీ కోసం పెట్టే కష్టాలే అన్నీ ఇన్ని కావు. చిన్నోడినే వాళ్లకు దొరకకుండా కాపాడుకోడం యాతనైపోయింది. మీరు లోపల ఉంటే దీన్ని సాదుకోడం ఎట్ల?" అని ఆ ఊహే భయం అనిపించిందేమో ఆగిపోయింది.

పున్నం తల్లి తన అసహాయతను బయటపెట్టుకున్నది కాని, ఆ మాట చెప్పాల్సి వచ్చినందుకు బాధగా ఉంది. చిన్నగా ఏడుస్తోంది. కొడుకు ఎడబాటు, మనవరాలిని అక్కున చేర్చుకోలేకపోవడం వల్ల ఆమె తల్లడిల్లుతోందని కాంత అర్థం చేసుకుంది.

ఇక్కడికి బయల్దేరుతున్నప్పుడు పాపను ఇచ్చేసి ఒట్టి చేతులతో తిరిగి రావాల్సిందే గదా? అనే దిగులుతోనే వచ్చింది. నెల నిండని బిడ్డ కోసమే తను ఇంత ఆరాటడుతోందే.. పాతికేళ్లు కొడుకును పెంచుకున్న ఈ తల్లిది ఇంకెంత బాధ? అనిపించింది కాంతకు.

ఇంక అక్కడ పని కాదని తేలింది. ఏం చేయాలో తేల్చుకోలేని అయోమయంలో పడింది. అది గమనించి పున్నం తల్లి .. కాంత చేతులు పట్టుకొని "ఏమాలోచిస్తున్నవ్ బిడ్డా. నువ్వయినా రారాదు ఇంటికి" అన్నది కళ్ల నీళ్లు పెట్టుకుంటూ.

అంత వరకు గట్టిగా ఉన్న కాంతకు ఒక్కసారిగా ఏడుపొచ్చింది. నిబ్బరంగా ఉండాలనుకున్నా చేతకాలేదు. ఒకరి ముఖాల్లోకి ఒకరు చూసుకుంటున్నారుగాని దు:ఖపు పొరలే. మసకబారిన దృశ్యాలే.

అక్కడ ఎక్కువ సేపు ఉండటం ప్రమాదమని రవి గుర్తు చేశాడు. కాంత పాపను తీసుకొని బయల్దేరింది. నాలుగడుగులు వేశాక వెనుక వైపు నుంచి అలికిడి కావడంతో ఆగింది. పున్నం తల్లి దగ్గరికి వచ్చి ముడుతలు పడి నలిగిపోయిన రూపాయి కాగితాలు తీసి కాంతకు ఇచ్చింది. ఆ ఆదివాసీ వృద్ధురాలి చేతి నుంచి చెమటతో తడిసిన ఆ కాగితాలు తీసుకున్నప్పుడు చల్లగా తగిలాయి. అనుకున్నది అనుకున్నట్లు జరిగి ఉంటే తిరుగు ప్రయాణం ఇంకోలా ఉండేది. కానీ ఇప్పుడు మళ్లీ బిడ్డ తల్లిలాగే బయల్దేరింది. తన ముందు నడుస్తున్న ప్రకాశ్‌ను, రవిని చూసి వాళ్లతోపాటు నడవగలనా? అనిపించింది.

ఇంత కాలం అడవిలోని ఏ దారి గుండా అయినా రాత్రుళ్లు దళానికి దారి చూపే పైలట్‌గా పేరు తెచ్చుకుంది. అది ఎంతో గర్వంగా ఉండేది. తల్లిదండ్రులను, తోబుట్టువులను వదులుకున్నంత తేలిక కావడం లేదే ఇంత చిన్న పిల్లను వదులుకోవడం? ఇది తన శక్తినంతా హరించి వేస్తున్నట్టుంది. కొంత దూరం వెళ్లాక ముందు నడుస్తున్న రవిని ఆగమని చెప్పింది. “ఈ వాగు దాటి మా ఊరికి వెళ్దామా? చీకటి పడుతోంది కదా. అక్కడ తిని పొద్దున బయల్దేరవచ్చు..” అడిగింది కాంత. రవి రెండు క్షణాలు ఆలోచించి సరే అన్నాడు.

వాగు దగ్గరికి పోతుండగా పాప ఏడుపు అందుకుంది. “ఏమైందక్కా…?” అని రవి అడిగాడు.

“బట్టలు కరాబు చేసుకుంది. వాగు దగ్గర కాసేపు ఆగుదాం..” అన్నది కాంత.

కాంత పాపను శుభ్రం చేస్తోంటే రవి, ప్రకాశ్ దోసిళ్లతో నీళ్లుపోశారు. చిన్నవాడైన ప్రకాశ్ అమాయకంగా ముఖం పెట్టి ఇంత చిన్న శరీరానికి స్నానం చేయించడం ఎంత కష్టమైపోయింది? అన్నాడు. కాంతకు నిజమే అనిపించింది. అంతకంటే దు:ఖంగా ఉంది. తను ఎంచుకున్న జీవితంలో పాప పొసగదుగాక పొసగదు అనిపించింది. వాగు ఒడ్డున కూర్చొని పాపకు పాలిస్తుంటే తన ప్రాణాన్ని పాపలోకి వంపుతున్నట్లుగా ఉంది.

దీపాలు పెట్టే వేళకు ఊరు చివరి మర్రి చెట్టు వద్దకు చేరుకున్నారు.

“రవీ, మా చెల్లెని, మరిదిని ఆ చివర ఉన్న కాశన్న ఇంటికి రమ్మందామా? ” అన్నది కాంత.

రవి తన గార్డు ప్రకాశ్‌తోసహా వెళ్లిపోయాక కాంత అక్కడే కాస్త చదునుగా ఉన్న చోట కాలితో చెత్తా చెదారం పక్కకు తోసేసి కింద కూర్చుంది. నడిచి వచ్చినందున అలిసిపోయి, అక్కడే నడుం వాల్చి పాపకు పాలిస్తూ చిన్నగా కునుకు తీసింది.

కాసేపటికల్లా “అక్కా.. అక్కా” అని పిలుస్తోంటే తెలివిలోకి వచ్చింది. దాదాపుగా చీకటి పడ్డట్టే. కాశన్న కొడుకు ఎదురుగా నిలబడి ఉన్నాడు. ఎంత పెద్దోడయ్యాడో.. అనుకుంది.

"అక్కా రా మా ఇంటికి పోదాం... రవన్న వచ్చిండు" అన్నాడు.

ఆ మసక చీకట్లో కూడా ఆ పిల్లవాడి చూపులన్నీ కాంత చేతిలోని పాప మీదే. కాంత గమనించింది. తుపాకీ వేసుకొని తిరిగే తన చేతిలో ఈ పసిబిడ్డ ఏమిటి? అని అందరికీ వింతే..

ఆ ఇంట్లోకి వెళ్లే సరికి చెల్లెలు నీల, మరిది వచ్చి ఉన్నారు. అందరికంటే ముందు ఆ ఇంటి అక్కే కాంతను ఆప్యాయంగా పలకరించింది. చెల్లెలు వచ్చి పాపను చేతుల్లోకి తీసుకుంది.

"రవీ చెప్పేశావా?" అంటూ కాంత అతను కూర్చున్న గడంచ మీద కూర్చుంది.

"పున్నం వాళ్ల అమ్మను కలిసిన సంగతి కూడా చెప్పినా. నీకు కొంచెం సులువు అవుతుందని" అని రవి మెల్లగా అన్నాడు. కాంత అతని వైపు కృతజ్ఞతగా చూసింది. పున్నం వాళ్లమ్మ మాటలు విన్నాక పాప విషయంలో తాను ఇక ఒంటరి అయిపోయినట్టేనా? అనే భయం పట్టుకుంది. కానీ తన ఆలోచనా భారాన్ని రవి కూడా పంచుకుంటున్నాడని కాంతకు అప్పుడు తెలియదు.

అందరూ ఒక దగ్గరే కూర్చున్నారు. పాపా ఆ ఇంటి ఇల్లాలి చేతిలో ఉంది. ప్రకాశ్, కాశన్న కొడుకు బయట సెంట్రీ చేస్తున్నారు. చెల్లెలు నీల ఏవేవో మాట్లాడుతోంది కానీ అసలు విషయంలోకి రావడంలేదు. చివరికి కాంత కల్పించుకొని ... "నీలా ! రవి చెప్పిండంటగా..." అన్నది.

నీల క్షణం కూడా ఆలస్యం చెయ్యకుండా "నాకేదైతదక్కా. నీవు లోపల ఉ ండుకుంటూ నేను పాపను పెంచుకోవడం మాటలా? కొన్నేళ్లు నీవు బయటే ఉండి, ఆ తర్వాత మళ్లీ పోతే అప్పుడు అంత ఇబ్బంది ఉండదు కాని.." అంది.

ఆమె భర్త కూడా అట్లాగే చూశాడు. అక్క లోపలికి పోవడమే నీలకు ఇష్టం లేకుండె. ఇద్దరే అక్కచెల్లెళ్లు. అమ్మా నాయినలు చనిపోయారు. పాప కోసమన్నా అక్క బయటే ఉంటే బాగుంటుందని నీల కోరిక.

కాంత ఒక్కసారిగా నీరు గారిపోయింది.

అది చూసి “ఇక ఏదైనా మళ్లీ పార్టీ దగ్గరే నిర్ణయం కావాలి” అని రవి అనునయంగా చెప్పాడు. తెలతెలవారుతుండగా అక్కడి నుంచి అడవిలోకి బయల్దేరారు.

7

కాంత నిద్ర పోతోందో, మెలకువలో ఉందో తెలియడం లేదు.

కరెంట్ ఎప్పుడు వచ్చిందో? ముఖంపై వెలుతురు పడటంతో ఈ పక్క నుంచి ఆ పక్కకు తిరిగి పడుకుంది. ఇంతలో బయట ఏదో అలజడి రేగింది. ముందు మామే నిద్ర లేచి, మంచంలో కూర్చున్నాడు. వాకిలి దాకా వెళ్లి కూడ వెనక్కి వచ్చాడు. ఇంట్లో కాంత ఉంది గదా? అని క్షణం తటపటాయించాడు. కిటికీ దగ్గరికి వెళ్లి నక్కి విన్నాడు.

బయట పోలీసుల అలజడి. ఆ అరుపులు రాజయ్యకు అలవాటే. హిందీలో క్రూరమైన స్వరంతో మాటలు సాగుతున్నాయి. వందల కొద్ది ఉన్నట్టుంది. బూట్ల చప్పుడు అటూ ఇటూ దగ్గరవుతూ తిరిగి దూరమవుతూ..ఉంది. కాంత శరీరమంతా చెవులు చేసి ఆలకిస్తోంది. అత్త కూడా నిద్ర లేచింది. ఏం కాదులే అన్నట్లు రాజయ్య చేతులతోనే మిగతా ఇద్దరికి సైగ చేసి భరోసా చెప్పాడు. మరో రెండు నిమిషాలయ్యాక మళ్లీ పై నుంచి పోలీసుల గుంపు ఒకటి ఇంటి పక్క నుంచే వెళ్లిపోయినట్లు అలికిడి అయింది.

ఆ తర్వాత ఏమీ లేదు. కాసేపయ్యాక రాజయ్య తలుపు తీసి బయటకు వెళ్లాడు. వీధి లైటు వెలుతురులో ఎదురుగా ఉన్న ఇంటి అరుగు దగ్గర నిలబడ్డ ఆ ఇంటి ముసలాయన రాజయ్యను చూసి ఏం లేదు.. అంతా వెళ్లిపోయారు..నీవు లోపలికి వెళ్లు అన్నట్లు చేతులు ఊపి చెప్పాడు.

రాజయ్య లోపలికి వచ్చి తలుపు పెట్టేశాడు. ‘ఇంతకు ముందు పదీ ఇరవై మంది మాత్రమే వచ్చేవాళ్లు. ఇప్పుడు మిలటరీ వాళ్లు వందలకొద్దీ దిగుతున్నారు. ఎప్పుడు ఏమవుతుందో తెలియదు..’ అనుకుంటూ మంచం మీద పడుకొని నిద్రకు ఉపక్రమించాడు.

కాంత ఆలోచనలు ఇంకా సాగుతూనే ఉన్నాయి.

పాపతో కాంత తిరిగి రావడం చూసి పున్నం పెద్దగా ఆశ్చర్యపోలేదు. ఇలాంటిది ఏదో జరిగే అవకాశం ఉందని కమల కూడా అనుమానించింది. దారిలో తమ ఊరికి వెళ్లి చెల్లెల్ని కలిసిన సంగతి కూడా కాంత చెప్పింది. ఇంకా ఏమైనా అవకాశాలున్నాయా? అని ఆలోచించారు. రెండు మూడు రోజుల తర్వాత పాపకు దళంలో తీవ్రమైన అసౌకర్యాలు ఎదురయ్యాయి. అవి దళ జీవితానికి కూడా ఇబ్బందిగా మారాయి. వాటిని అందరికంటే కాంతే ఎక్కువగా అర్థం చేసుకుంది.

పాపతోపాటు కాంతను ఏదైనా టెక్ వర్క్‌లో పెడితే ఎలా ఉంటుందని కమల ఆలోచించింది. అయితే దానికి సంబంధించిన ఏర్పాట్లు చేయడానికి టైం పడుతుంది కాబట్టి ముందు కాంత పాపతోపాటు బయటికి వెళ్లిపోవాలని నిర్ణయం జరిగింది.

ఈ నిర్ణయంతో కాంత తల్లడిల్లిపోయింది. కానీ తనకే అర్థమవుతోంది. ఇక్కడ కష్టమని.

కాంత బయటికి వెళ్తున్నప్పుడు పున్నం నిలువునా కుంగిపోయాడు. నిగ్రహించుకోవడం కష్టమైపోయింది. 'కాంత ఎవరైనా సానుభూతిపరులకు పాపను ఇచ్చేస్తే బాగుండు. కానీ తను ఆ వైపు ఆలోచించలేకపోతోంది. తల్లిదండ్రులను, బంధువులను కాదనుకొని వచ్చిన కాంతేనా? అనే సందేహం కలిగింది. ఈ రోజు పాప కోసం ఇట్లా ఉద్యమాన్ని, తననూ వదులుకోడానికి సిద్ధమవుతోంది. విప్లవంలో మాతృత్వ అనుభూతికి అటంకం లేని విముక్తి ప్రాంతాలను సృష్టించే రోజు వస్తే..!' ఆ దిశగా చాలా ఆలోచించాలనుకున్నాడు పున్నం.

బైట ఏదో లాగా స్థిమితపడటానికి ప్రయత్నిస్తుంటే కాంత జీవితాన్ని పెను విషాదం చుట్టుముట్టింది. నెల తిరగక ముందే పున్నం ఎన్‌కౌంటరయ్యాడు. ఆ నెలలో తను బయట ఉండటానికి, మనుషుల్లో పడి తిరగడానికి ఎంత యాతన పడాల్సి వచ్చిందో. అదేదీ ఒక దారికి రాకముందే ఈ అఘాతం. కాంత తట్టుకోలేకపోయింది. ఉద్యమానికి దూరమైన అసంతృప్తే ఉన్నా జీవితభాగస్వామి ఎక్కడో ఒక చోట ఉన్నాడనే ఆనందం ఉండేది. ఇప్పుడు అదీ తుడిచిపెట్టుకపోయింది.

పున్నం చెప్పేవాడు.. “కాంతా .. మనం ఎంచుకున్న దారిలో చావు ఎక్కడ పొంచి ఉందో మనకు తెలియదు. వాడు మనల్ని చుట్టుముట్టి ఏరిపారెయ్యడానికి సిద్ధపడ్డడు. ఈ సంకుల సమరంలో ఎవరు ఉన్నా లేకపోయినా మిగిలిన వాళ్లు విప్లవంలో మాత్రం ఉండాల్సిందే. ఈ సంగతి మర్చిపోవద్దు” అనేవాడు. ఇప్పుడు కాంతకు అవే మాటలు గుర్తుకు వస్తున్నాయి. పున్నం చనిపోయినా కూడా లోపలే ఉంటే పార్టీ అండ దొరికేది. ఇప్పుడు ఇక్కడ.... ఇంత నిర్బంధం మధ్య బయట ఎవరు ఎట్లా ఉన్నారో తెలియక ఇబ్బందిగా ఉంది. ఆ టయంలో కమల ఒక ఉత్తరం రాసింది. ఆ ఉత్తరం చదవడం వల్ల అంతులేని శక్తి వచ్చింది.

పున్నం అత్యక్రియలకు వెళ్లినప్పటి నుంచి పోలీసుల వేధింపులు మొదలయ్యాయి. ఇంత కష్టాల్లో కూడా పున్నం తల్లిదండ్రులు కాంతను అక్కున చేర్చుకున్నారు. పాప బలహీనంగా ఉన్నా కూడా పాలు, మందులు ఇప్పించలేని స్థితి పున్నం తల్లిదండ్రులది. పూట గడవడమే కష్టం. పార్టీకి, తన సహచరుడి ఆదర్శాలకు విరుద్ధం కనుక బతుకు ఎంత భారమైనా పోలీసులు ఇచ్చే రివార్డు తీసుకోకూడదని గట్టిగా నిర్ణయించుకుంది. పున్నం మాటల్లో చెప్పాలంటే “కష్టాల్లోనే పార్టీ పద్ధతికి కట్టుబడి ఉన్నారా లేదా అనేది తేలుతుంది.”

పున్నం ఎడబాటులోని దు:ఖాన్ని దిగమింగుకుంటూనే కూలీ పనికి వెళ్లేది. పాప ఒక్కతే తన జీవితంలో మిగిలి ఉన్న వెన్నెల. అందుకని వెన్నెలా.. అని పిలుచుకుంటోంది. కానీ కూలీ డబ్బులతో పాప అవసరాలు తీర్చలేకపోతోంది. ్ల ఎట్లాగయినా పాప కొంచెం పెద్దయ్యాక చెల్లెలికి ఇచ్చేసి మళ్లీ లోపలికి వెళ్లాలని మొదటో అనుకుంది. కానీ పాపతో పెరిగిన అనుబంధం వల్ల ఇక తను లోపలికి వెళ్లలేనని తనకే మెల్లగా అర్థం కాసాగింది. అంతకు మించి బయటి జీవితం అలవాటైపోయింది. ఇక్కడ సుఖం ఏమీ లేకపోయినా ఈ బతుకు తెరువే ఒక పరిమితి అయిపోయింది. అయితే ఏదో వెలితి ఆమెను వెంటాడుతోంది. రవి ఇప్పుడు జిల్లా కమిటీ బాధ్యుడయ్యాడు. అప్పుడప్పుడు పిలిపించుకొని మాట్లాడుతూ ఉన్నాడు. అతను కాంతలో వచ్చిన తేడా గమనించకపోలేదు.

రవి ఓసారి కాంతతో చెప్పాడు. "కాంతా.. నేనూ పున్నం ఒకే కమిటీలో పని చేశాం. మన దళంలోకి పాప వచ్చిన దగ్గరి నుంచి మనం చేసిన అన్ని ప్రయత్నాల్లో విఫలమయ్యాం. ఎట్లా జరిగినా ఇది నీ వ్యక్తిగత సమస్య కాదు. దీన్ని రాజకీయంగా ఆలోచించాలి. పార్టీ నిర్ణయం తీసుకోడానికి లేటయ్యింది. నిర్బంధం, నిర్మాణం పెరగడంతో ఉద్యమం మరో రూపం తీసుకున్నది. పాపను వేరే వాళ్లకు ఇవ్వలేకా, బయట ఉండలేకా నీవు ఎంత ఒత్తిడి అనుభవిస్తున్నవో నాకు తెలుసు. ఇది నీ సమస్య మాత్రమే కాదు. పార్టీది. విప్లవంలో మాతృత్వం గురించి ఇంకా మనం చాలా నేర్చుకోవాలి. దీనికి పరిష్కారం ఉంటుంది. లేకపోతే ఇది మహిళల సమస్యే అయిపోతుంది. ఉద్యమంలో చనిపోయిన మన కామ్రేడ్ల కుటుంబ సభ్యులు బయట ఏర్పాటు చేసుకున్న సంఘం ఉంది. నీవు అందులోనైనా పని చేయి. ఆ రకంగానైనా నీవు ఉద్యమంతో ఉంటే నీకు ఈ ఒంటరితనం తీరుతుంది. వెలితి బర్తీ అవుతుంది.మన చైతన్యాన్ని నిలబెట్టుకోడానికి ఏదో ఒక పని అవసరం. లేకపోతే చాలా కష్టం. నీవు పని చేద్దామనుకుంటే వాళ్లను కలిసే మార్గం వెతుక్కో. ముందు నీవు ఈ సంగతి ఆలోచించాలి..." అని గట్టిగా చెప్పాడు.

నిజంగానే కాంత ఆలోచనల్లో పడింది. ఆమెకు మొదటి నుంచీ రవి మాటలంటే గురి ఉండేది. పున్నం, రవి మంచి స్నేహితులుగా ఉండేవారు. ఇంటికి వచ్చాక కాంత చాలా రోజులు ఆలోచించింది. ఇప్పుడిప్పుడే పోలీసుల వొత్తిడి తగ్గిపోయింది. మళ్లీ సంఘాలతో తిరిగితే ఏమవుతుందో.. అనే సందేహం కూడా ఉంది. అయితే తాను ఇప్పటికే అనేక మెట్లు కిందికి వచ్చానని, ఇంతకంటే ఇంకా కిందికి పోకుండా ఉండాలి. దానికి ఒక ఆసరా కావాలి. బహుశా రవి అందుకే ఈ సలహా చెప్పాడేమో... అనుకుంది.

కాంతకు జీవితమంతా ఖాళీ అయిపోయినట్టుంది. పున్నం లేని జీవితం బరువైపోయింది. వెన్నెలకు ఏడేళ్లు నిండాయి. చెల్లెలి ఇంటి పక్కజాగాలో గుడిసె వేసుకొని ఉంటోంది. పాప ఇద్దరి మధ్య తిరుగుతూ పెద్దదవుతోంది. కాంత పాడుతోంటే వెన్నెల ఎంతో ఇష్టంగా వినేది. బయట డప్పుల చప్పుడైతే పరిగెత్తిపోయేది. రానురాను తన కంటే నీలకే అనుబంధం పెరిగిపోయింది. ఎప్పుడు తన దగ్గర ఉంటుందో, ఎప్పుడు నీల దగ్గర ఉంటుందో చెప్పడం కష్టం. పిల్లలు లేని నీల ఇక తనకూ ఇదే లోకం అన్నట్టుంది.

కోడి కూతతో కాంత ఆలోచనలకు స్వస్తి చెప్పి, అత్త మామలకు వెళ్తున్నానని చెప్పి ఊరికి బయల్దేరింది.

8

పున్నం లేని ఖాళీలో కాంతకు వెన్నెలే ఓదార్పు. కానీ రాను రాను కాంత ఈ స్థితి నుంచి బయటపడింది. గడచిన జీవితమంతా ఆమెను నిరంతరం వెంటాడుతోంది. ఎంత మార్పు జరిగిపోయింది. జీవితమంతా రాజకీయాలే అనుకొని లోపలికి వెళ్లిపోయింది. ఈ పేగు బంధం కోసం జీవిత సహచరుడ్ని, ఉద్యమ సహచరులను వదులుకోవాల్సి వచ్చింది. తనను ఎంతగానో అభిమానించే ప్రజలకు కూడా దూరం కావాల్సి వచ్చింది.

ఈ లోకంలో ఎన్నో కారణాలతో పిల్లల్ని వీధుల్లో వదిలేసి వెళ్లిపోయే తల్లిదండ్రులు ఉన్నారు. అట్లా తన పాప అనాథ కాకూడదనే ఆలోచనతో తను విప్లవ జీవితం నుంచి విడిపోయి అనాథగా మారింది. ఎందుకు కమలక్క లాగా తను ఆలోచించలేకపోయింది? లేదు తప్పక ఈ మాతృత్వపు ప్రేమ నుంచి బయటకు రావాల్సిందే. ఉద్యమాన్ని, చివరికి దాంపత్యబంధాన్ని కూడా ఈ ప్రేమ కోసం దూరం చేసుకున్నాను గదా? అనే ఆలోచనతో ఆమె తల్లడిల్లిపోయింది.

ఈ అసంతృప్తికి ముగింపు పలకాలి. తిరిగి మళ్లీ అంత దూరం పోలేకపోయినా ముందు ఈ పరిస్థితి నుంచి బయటికి రావాల్సిందే.

రవి మరణం తర్వాత కాంత మరింతగా మధన పడుతోంది. అంత్యక్రియల కోసం వెళ్లి.. చివరికి అందుకోలేకపోయినా ఆయన బొంద దగ్గర కూలబడి ఆలోచించింది. రోజులు గడుస్తున్నా దాని నుంచి బయటికి రాలేకపోతోంది.

సరిగ్గా వారం రోజులకు ఓ రోజు రాజయ్య మామ వచ్చాడు. రాగానే వెన్నెలను దగ్గరికి తీసుకున్నాడు. నీల, ఆమె భర్త పనికి వెళ్లిపోయారు. రెండు రోజుల నుంచి వొంట్లో బాగా లేకపోవడంతో కాంత ఇంటి దగ్గరే ఉండిపోయింది.

“ఒక ముచ్చట చెప్పాలని వచ్చినా. నిన్న పేపర్లో చూసినా. సంగం వాళ్లు వరంగల్‌లో రవి సంస్మరణ సభ పెడుతున్నరంట.. నేను, మీ అత్త కూడా పోతున్నాం.

నీకు చెప్దామని వచ్చినా. ఎల్లుండి పగలంతా జరుగుతుంది...” అన్నాడు.

కాంత సంభ్రమంగా ఆయన వంక చూసింది. “నిజమా?” అని అడిగింది. ఎప్పటి నుంచో ఎదురు చూస్తున్నది చేరువైనట్టు ఆనందించింది.

వెళ్లి సంఘం వాళ్లను కలవాలి. రవి చెప్పినట్లు ఏదో ఒక పని చేయాలి. తను చెప్పినట్టు చేస్తే పార్టీ సంతోషిస్తుంది.

9

ఆ రోజు కాంత వెన్నెలను తీసుకొని బయల్దేరింది. ఈ నగరం చూడక ఎన్నేళ్లయిందో. ఎప్పుడో ఉద్యమంలో ఉండి అవసరాల కోసం వచ్చినప్పుడు చూసిందే. చాలా కొత్తగా అనిపించింది. ఒకటే జనం.. ఎక్కడికి పోతున్నారో.. ఎక్కడికి పరిగెడుతున్నారో.. అయోమయంగా ఉంది. బస్సు దిగి రాజయ్య మామ చెప్పినట్లు ఆటో ఎక్కింది.

రోడ్డుకు ఆ పక్క ఆటో డ్రైవర్ దింపేసి వెళ్లిపోయాడు. తలెత్తి అవతలి వైపు చూసింది. మీటింగ్ అక్కడే అని అర్థమైంది. కష్టం మీద రోడ్డు దాటి అవతలికి చేరింది. ఎదురుగా చిరునవ్వులు చిందిస్తున్న రవి నిలువెత్తు బ్యానర్. ఎందుకో కాంతకు లోలోపల పొగలు రేగినట్టనిపించింది. కళ్లలో నీళ్లు తిరుగుతుండగా పాపను ఎత్తుకొని “మీ నాన్నకు, నాకు దోస్తు.. కామ్రేడ్ రవి” అని ఉద్విగ్నంగా చెప్పింది.

తల్లి కళ్లలోకి చూసి వెన్నెల ఏం అర్థం చేసుకున్నదోగాని “పదమ్మా” అన్నది.

తల్లీ బిడ్డలిద్దరూ మీటింగ్ హాల్లోకి , మందిలోకి ప్రవేశించారు. స్టేజీ మీద పాటల హోరు సాగుతున్నది. వెన్నెలకు ఉత్సాహంగా ఉన్నది. లయబద్ధంగా మెడ, భుజాలు ఆడిస్తూ కనురెప్పవేయకుండా చూస్తుండిపోయింది.

యుద్ధంలో పుట్టి పెరుగుతున్న వెన్నెల మనసులో ప్రశ్నలెన్నో? హోరెత్తే పాటలెన్నో??

(ఖమ్మంలో నవంబర్ 16,17 తేదీల్లో జరిగిన విరసం వర్క్‌షాపులో చదివి, సవరించిన కథ)